

Józef Michał Soroka

**RECENZJA PUBLIKACJI DOROTY MOROŃ
PT. *WOLONTARIAT W TRZECIM SEKTORZE.
PRAWO I PRAKTYKA****

Chociaż wolontariat w Polsce ma długą historię, wprawdzie pod innymi nazwami, to tak naprawdę intensywny jego rozwój nastąpił po 1989 roku. Szczególne zaś zainteresowanie nim nastąpiło wraz z rozwojem tzw. trzeciego sektora, który dzięki wolontariatowi może łatwiej i sprawniej prowadzić swoją działalność. Wolontariat jest to też, jak pisze autorka, „forma budowania świadomego, aktywnego i otwartego społeczeństwa obywatelskiego. I to jest jego największa wartość” (s. 7). W innym miejscu pisze, że „wolontariat to przede wszystkim ludzie, dlatego opis działalności społecznej z ich punktu widzenia jest główną przyjmowaną i wykorzystywaną także przeze mnie perspektywą” (s. 8). Należy podkreślić jednak, że działalność wolontariatu znalazła swoje odbicie w uregulowaniach prawnych. Moroń zadaje jednak pytanie, czy działalność ta nie została „przeregulowana”. Dlatego należy zgodzić się z uzasadnieniem wyboru tematu badań podjętych w recenzowanej monografii, kiedy pisze: „Zasadność badania wolontariatu wynika więc zarówno z roli, jaką ten typ aktywności pełni w kreacji społeczeństwa obywatelskiego, jak też z nowych uregulowań prawnych, formalizujących zasady pracy społecznej” (s. 8).

Autorka stawia trzy hipotezy badawcze: „prawne ujęcie wolontariatu jest – i na długo jeszcze pozostanie – węższe niż jego potoczne rozumienie”, „pod wpływem uregulowań prawnych zachodzą zmiany w praktyce funkcjonowania wolontariatu, zmierzające do pełnej instytucjonalizacji pracy społecznej, jednakże są one wdrażane powoli i nie we wszystkich organizacjach pozarządowych”, „nadal istnieją rozbieżności między modelem normatywnym a praktyką pracy społecznej, które wynikają z jednej strony z braku wiedzy, braku środków finansowych, a z drugiej – z niechęci do formalizowania aktywności społecznej zarówno przez władze organizacji, jak i ochotników” (s. 9). To są dobrze postawione hipotezy, ale ograniczone tylko do aspektów prawnych badanego problemu. Należy jednak podkreślić, że do ich weryfikacji służy głównie własne badanie autorki, o charakterze ilościowym, przeprowadzone metodą ankietową.

---

* D. Moroń, *Wolontariat w trzecim sektorze. Prawo i praktyka*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2009.

Recenzowana praca składa się z wprowadzenia, pięciu rozdziałów, konkluzji, bibliografii, spisu tabel, rycin, *summary* i aneksu. Wprowadzenie zawiera wszystkie elementy, które powinny się w nim znajdować. Należy jednak szczególnie podkreślić, że autorka oceniła stan badań nad wolontariatem. Pozwala to określić miejsce, jakie zajmie jej monografia pośród innych prac.

Ponieważ wolontariat podejmuje swoją działalność przede wszystkim w organizacjach pozarządowych, w pierwszym rozdziale pt. „Trzeci sektor” Moroń dokonała dokładnej ich prezentacji. Autorka najpierw analizuje pojęcie organizacji pozarządowych, ze względu jednak na dużą ich liczbę nie jest to sprawą prostą. Píše: „W literaturze przedmiotu mówi się o organizacjach pozarządowych, organizacjach społecznych, organizacjach charytatywnych, obywatelskich, ochotniczych, sektorze pozarządowym, sektorze niedochodowym, sektorze *non-profit* czy w końcu trzecim sektorze. Często używanym określeniem jest anglojęzyczny skrót ngo (*non-governmental organization*). Terminy te zwykle stosowane są w odniesieniu do tej samej gamy podmiotów i używane są zamiennie [...]” (s. 14-15). Autorka spośród tytułu pojęć wybiera jednak termin „trzeci sektor” i umieszcza go zarówno w tytule monografii, jak i w tytule pierwszego rozdziału, uważa bowiem, że „w dyskursie naukowym dominuje termin trzeci sektor, który najlepiej charakteryzuje odrębność wchodzących w jego skład podmiotów od rynku i instytucji publicznych” (s. 15). W dalszej części rozdziału dokładnie analizowane są prawne podstawy działalności tego sektora, a następnie jego potencjał: rodzaje organizacji, liczba organizacji, pola działań, formy działań, źródła przychodów. O sile organizacji pozarządowych decydują jednak nie tylko zasoby finansowe i infrastruktura, ale przede wszystkim ich członkowie, wolontariusze i pracownicy etatowi. Dlatego autorka w ostatnim podrozdziale pokazuje potencjał ludzki w nich funkcjonujący.

Drugi rozdział pt. „Wolontariat jako forma aktywności społecznej” dotyczy kilku aspektów teoretycznych wolontariatu. Przede wszystkim Moroń podnosi kwestię jego definicji. Analizując przede wszystkim obowiązującą wykładnię ustawową, mocno podkreśla funkcjonowanie również potocznego, szerokiego rozumienia wolontariatu, różniącego się od ujęcia prawnego. Dlatego stara się odpowiedzieć na zasadnicze pytanie: kto zgodnie z rozumieniem ustawowym i podejściem potocznym jest, a kto nie jest wolontariuszem. Ponieważ praca wolontariatu przebiega często w odmiennych warunkach i formach, w dalszej części rozdziału określono i scharakteryzowano jego rodzaje. Ważną kwestią podjętą przez autorkę jest pokazanie związków między wolontariatem a polityką społeczną. Bardzo ciekawie zaprezentowała miejsce i znaczenie wolontariatu w poszczególnych modelach polityki społecznej. Autorka, analizując funkcjonowanie wolontariatu, uchwyciła też jego relacje z kapitałem ludzkim i społecznym.

Trzeci rozdział pt. „Źródła idei wolontariatu” jest poświęcony genezie zjawiska wolontariatu. Autorka omawia dwa podstawowe jego źródła – klasyczną filantropię i chrześcijańską dobroczynność, ale także wskazuje słusznie na myśl o obywa-

telstwie i społeczeństwie obywatelskim jako na inspirację do pracy społecznej. Na koniec rozdziału prezentuje historię wolontariatu w Polsce. Generalnie rozdział ten jest dobrym rysem historycznym idei wolontariatu od starożytności aż po poglądy papieża Benedykta XVI.

W czwartym rozdziale pt. „Prawo o wolontariacie. Stan prawny na 1 stycznia 2009 r.” autorka rekonstruuje najpierw normatywny model wolontariatu, opierając się na Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Dalej zaś sięga po inne uregulowania prawne, prezentując ich treść i wykładnię. Jednym słowem, omawiany rozdział zawiera dokładną, szczegółową analizę uwarunkowań prawnych działalności wolontariatu w Polsce.

W piątym rozdziale pt. „Praktyka wolontariatu” autorka pokazuje najpierw zaangażowanie Polaków w pracę społeczną w trzecim sektorze. Czyni to na podstawie badań Stowarzyszenia Klon/Jawor, CBOS oraz European Social Reality, co umożliwia jej analizę konkretnych danych, a nawet porównanie aktywności polskich obywateli z obywatelami innych krajów. W tym zakresie autorka nie przeprowadziła jednak własnego badania ankietowego. W następnym podrozdziale, już w oparciu o własne badania i statystyki Stowarzyszenia Klon/Jawor, charakteryzuje cechy aktywności ochotników w organizacjach. Szczególnie zwraca uwagę na to, ile podmiotów angażuje wolontariuszy do swojej działalności, ilu ochotników w nich pracuje, w jaki sposób pomagają. Bardzo interesująca jest też prezentacja zalet i wad współpracy z wolontariuszami z punktu widzenia organizacji. W ostatnim podrozdziale, w oparciu o badania przeprowadzone przez Stowarzyszenie Klon/Jawor i własne, Moroń pokazuje realizację rozpoznanych potrzeb trzeciego prawa o wolontariacie w praktyce. W kluczowym wniosku podkreśla, że „rozdźwięk pomiędzy prawną regulacją wolontariatu a jego praktyczną realizacją powinien stać się punktem wyjścia do dyskusji, z jednej strony, o dostosowaniu działalności społecznej do ram prawnych, z drugiej zaś o wprowadzaniu zmian normatywnych dostosowujących prawo do faktycznych, rozpoznanych potrzeb trzeciego sektora” (s. 179).

Konkludując, do zalet recenzowanej monografii można zaliczyć:

- rolę i znaczenie badanego problemu,
- wszechstronne pokazanie kwestii wolontariatu,
- wykorzystanie badań empirycznych własnych i cudzych,
- zapotrzebowanie na prezentowaną wiedzę ze strony teoretyków i praktyków,
- wypełnienie luki na rynku wydawniczym, ponieważ nie było książki, która w sposób syntetyczny i całościowy pokazywałaby różne aspekty funkcjonowania wolontariatu.